

Eino Koskinen

Tampereen seurakunnan varhaisvaiheita

Muistiinpanoja Voitto Silfverhuthin esitelmästä

Tuomiorovasti Voitto Silfverhuth kertoi, että hänen tarkoituksenaan on kirjoittaa Tampereen seurakuntaelämästä historiikki. Valmiina on jo Kalevankankaan hautausmaata koskeva osa, mutta itse seurakuntaa koskeva osa historiikkia on vielä kesken. Tällä hetkellä tuomiorovasti Silfverhuthia kiinnostavat Vanhan kirkon vaiheet, ennen kaikkea sen alkuaikoihin liittyvät asiat.

Tamperelaisen kirkkoväen kieliriita

Tampereen kaupungin perustamiskirjassa sanottiin, että vastaperustetun kaupungin asukkaat olivat Messukylän seurakunnan alaisia. Tamperelaisten kirkkona oli Messukylän vanha kivikirkko, jossa ensimmäinen penkkirivi kuului Tammerkosken Säterin väelle. Messukylän seurakunta piti kaupunkilaisten kirkonkirjat ajan tasalla, ja heidät haudattiin Messukylän seurakunnan hautausmaahan.

Vuonna 1784 eli viisi vuotta kaupungin perustamisen jälkeen tamperelaiset saivat oman hautausmaan. Samoihin aikoihin anottiin myös omaa pappia. Tällaiseksi ajateltiin Abraham Liliusta, joka oli kutsuttu ehdolle. Hän oli kuitenkin tuomiokapitulin mielestä liian nuori, ja niinpä papin saanti viivästyi kaksi vuotta.

Kaupungin valtaapitävät olivat sitä mieltä, että papin tulisi saarnata ruotsin kielellä. Vaatimus johti siihen, että kaupungin suomenkieliset vaativat myös kirkonmenoja omalla kielellään. Sovittelevasti ehdotettiin, että kahtena pyhänä peräkkäin olisi ruotsinkieliset kirkonmenot ja kolmantena suomenkieliset. Suo-

menkieliset voisivat muina pyhinä käydä Jumalan sanaa kuulemassa Messukylän kirkossa.

Ehdotus ei kuitenkaan tyydyttänyt suomenkielisiä, joten tehtiin uusi ehdotus, joka periaatteessa oli sama kuin aikaisempikin esitys: kaksi ruotsinkielistä ja yksi suomenkielinen. Tähän ei edelleenkään tyydytty. Nyt sovittiin tasapelistä, ja tämä ehdotus hyväksyttiin.

Kirkollisissa vaaleissa äänien lukumäärä riippui henkilön omistamasta tonttimäärästä: mitä enemmän maata yhdellä ihmisellä oli, sitä useampia ääniä hänellä oli käytössään. Kaupungissa tontit olivat ruotsinkielisten hallussa, joten heistä tuli enemmistö seurakuntavaaleissa. Suhde oli 54 % ruotsinkielisiä ja 46 % suomenkielisiä. Kaupungin valtaväestön muodosti kuitenkin suomenkieliset. Vuoden 1806 rovastintarkastuksen asiakirjassa todetaan, että suomenkielisiä on ehdoton enemmistö. Tästä on vuosikymmenien kuluessa suomenkielisten määrä edelleen lisääntynyt, ja vuonna 1926 oli ruotsinkielisen seurakunnan jäsenmäärä 800 ja suomenkielisen 42000. Varakuuteen perustuva kirkollinen äänioikeus kumottiin vasta vuonna 1950, jolloin äänioikeus tuli yhtäläiseksi.

Ensimmäinen saarnahuone ja kirkonrakennustoiveet

Kaupungin ensimmäinen saarnahuone perustettiin Tammerkosken Säterin vanhaan väentupaan. Huoneen lähistölle varattiin papin asunto ja kasvimaata vihannesten viljelemiseksi. Saarnahuoneessa ei ollut saarnastuolia

eikä alttaria. Vuonna 1790 rakennettiin kello-tapuli, jonne hankittiin valettu kirkonkello.

Kirkonmenoja tultiin kuulemaan kauem-paakin. Pitkämatalaiset olivat yleensä paikalla hyvissä ajoin ja pääsivät istumaan penkeille. Paikallinen väki, jonka joukossa oli kaupungin merkkihenkilöitäkin, joutui seisomaan käytävillä. Tämä herätti närää, ja niinpä tehtiin ehdotus saarnahuoneen penkkijärjestyksestä. Penkit tulisivat maksullisiksi siten, että paikka ensimmäiseltä penkkiriviltä, joka oli tarkoitettu kaupungin virkamiehille, tulisi maksamaan 4 killinkiä. Toisen rivin saisivat kauppiaat 3 killingillä, kolmannen käsityöläiset 2 killingillä ja loput rivit kuuluisivat rahvaalle, joka joutuisi maksamaan paikastaan 1 killingin. Kaikkiaan saarnahuoneessa oli 9 penkkiriviä. Penkkijako ei kuitenkaan tullut milloinkaan voimaan.

1800-luvun alussa anottiin valtakunnallista kirkon kolehtia oman kirkon perustamiseksi Tampereelle. Se ei kuitenkaan tuottanut tulosta kuten ei myöskään seuraava vuonna 1805 tehty anomus. Porvoon valtiopäivillä tehtiin jälleen uusi anomus, joka tuottikin tulosta. Vuonna 1816 päätettiin perustaa Kauppiaskadun päähän kirkko. Kaupunkilaiset vaativat kuitenkin kirkon torin laitaan.

Kirkon paikasta syntyi iso riita, joka mutkisti kirkon rakentamista. Riitaa kesti seitsemän vuotta, ja vasta 1823 päätettiin, että kirkko rakennetaan torin laitaan.

Myös kirkon rakennusaineesta kiisteltiin: osa kaupunkilaisista ja etenkin kirkkoherra halusivat kivikirkon. Kaupungilla ei kuitenkaan ollut varaa kivikirkon rakentamiseen, joten arkkitehti Carl Wassin piirustusten mukaan rakennettiin kaupunkiin puinen kirkko vuonna 1825. Kirkko vihittiin samana vuonna käyttöön. Arkkitehti Engelin piirtämä kellotapuli otettiin käyttöön vuonna 1829. Kellotapuli oli kirkollisten tehtävien lisäksi myös palovahdin käytössä. Tästä ajasta muistona on tapulissa yhä edelleenkin pieni palokello roik-

kumassa. Tapulissa kuivatettiin myös paloletkut, varsinkin talvisaikaan.

Kun Tampereen Teatteria alettiin suunnitella nykyiselle paikalleen, syntyi jälleen suuri kiista: hartaat seurakuntalaiset eivät tahtoneet tempelin kupeeseen maallista huvittelupaikkaa. Monien neuvottelujen ja kiistojen jälkeen syntyi sopu, ja pöytäkirjoihin merkittiin pykälä, jossa määrättiin, että tapulin nurkan ja teatterin nurkan väliin pitää jäädä vähintään 20 metrin välimatka.

Kalevankankaalla sata vuotta vainajia

Tampereen Kalevankankaan hautausmaa vihittiin käyttöön 100 vuotta sitten. Tällä hetkellä se on yksi maamme kolmesta merkittävästä kulttuurihautausmaasta. Kun hautausmaa otettiin käyttöön, kirjoitti takäläinen Aamulehti siitä, miten surkea paikka oli. Siellä oli autiota kuin erämaassa, se sijaitsi kaukana keskustasta eikä Aamulehden arvelun mukaan kukaan tahtonut tulla haudatuksi sellaiseen hiekkaharjuun...

Hautausmaan alkuaikoina kaupungin läpi kohti Kalevankangasta kulkevat surusaatot olivat yleisiä. Mustien hevosten vetämissä mustissa ruumisvaunuissa oli musta arkku ja mustissaan olivat myös hevosmiehet ja surusaatto. Haudan äärellä odotti mustiin pukeutuneet pappi ja lukkari. Sadassa vuodessa on moni asia muuttunut. Nyt voidaan haudata valkoisessa arkussa, siunaava pappi on pukeutunut valkoiseen albaan eikä saattoväenkään enää odoteta pukeutuvan kokomustaan asuun.

Silfverhuthin mielestä kuoleman käsitys on muuttunut paljon ja samoin on surun. Ennen vanhaan kuoltiin kotona ja ihmiset oppivat tuntemaan kuoleman läsnäolon ja he surivat aidosti. Meidän pitäisi uudelleen oppia käsittämään kuoleman ja surun vanhanaikainen sisältö.